

Кобичева О.С.

*ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»*

**Специфіка участі банківських установ
в операціях проектного фінансування в Україні**

Як найбільш динамічний і перспективний вид сучасної фінансової діяльності проектне фінансування сьогодні стало невід'ємним елементом системи фінансового забезпечення інвестиційного процесу в багатьох країнах, знайшло активне застосування в організації фінансування інвестиційних проектів у капіталомістких областях промисловості. Одним з найбільш активних учасників проектного фінансування є банки. Операції проектного фінансування не можна однозначно віднести ні до інвестиційних, ні до кредитних банківських операцій. Вони являють собою синтетичний банківський продукт, що має змішану природу й сполучає у собі елементи багатьох традиційних банківських операцій. Проектне фінансування дозволяє синхронізувати економічні інтереси кредиторів і позичальників, тому що з його допомогою можна забезпечити оптимальне співвідношення між акціонерним і кредитним фінансуванням проекту. Особливістю участі банків в операціях проектного фінансування є те, що вони стають не тільки позикодавцями, а безпосередніми учасниками інноваційного проекту, здобуваючи пакет акцій позичальника або вводячи в раду директорів свого представника для безпосереднього контролю за цільовим використанням коштів, що є додатковою гарантією повернення кредиту. У цьому випадку банк одержує незаперечну інформаційну перевагу, оскільки жодне скільки-небудь істотне управлінське рішення не буде прийняте без його відома.

Терміну «проектне фінансування», яке міститься у документах Базельського комітету [1], відповідає термін «кредитування під інвестиційний проект» (довгострокове кредитування інвестиційних проектів під майбутні доходи, отримані від реалізації цих проектів), який введено до переліку кредитних операцій банків України відповідно до Змін

до Положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків», затверджених постановою Правління Національного банку України від 19.03.2003 р. № 119 [2].

Проектне фінансування за кордоном використовується досить широко, однак в Україні є порівняно новим видом інвестиційної діяльності й, на жаль, на сучасному етапі розвивається недостатніми темпами. Досліджувана операція доступна не всім вітчизняним банкам, оскільки відчувається нестача: по-перше – відповідних інтелектуальних, організаційних, інформаційних, технологічних і інших ресурсів, а по-друге – капіталу (нижня межа її ефективності становить 10-15 млн. дол. США, тому зіставивши норматив власного капіталу з цією сумою, можна зробити висновок, що коло банків, які можуть виступати на ринку надання даної послуги як самостійні гравці, є дуже вузьким). Крім того, проблема концентрації кредитних ризиків на одного позичальника при даному виді фінансування стоїть більш гостро, ніж при традиційних банківських кредитах, а портфель проектного фінансування повинен бути більш диверсифікованим, ніж при наданні відносно надійних традиційних позик. Як відзначають вітчизняні дослідники, причини незадовільного стану ринку проектного фінансування в Україні полягають не тільки в певних недоліках інституціонального середовища, але й у невідповідності ряду положень банківського законодавства потребам подальшого розвитку цієї банківської операції.

Сьогодні проектним фінансуванням активно займаються Укргазпромбанк, Інтербанк, Український кредитний банк, «Хрещатик» та ін., проте з позиції класичного підходу схеми фінансування, запропоновані ними, здебільшого відповідають методу проектного кредитування зі збереженням його принципів та особливостей [3]. Частіш за все вітчизняні банки приймають участь у проектному фінансуванні тільки тих проектів, які реалізуються на приналежним або підконтрольній їм підприємствах, бюджет яких перебуває в діапазоні 500 тис. – 5 млн. дол. США, строк реалізації обмежується 5 роками, а власна участь спонсо-

рів у фінансуванні становить від 15% до 30%. Фінансування з частковим регресом на ініціаторів, а тим більше, без регресу, коли забезпеченням виступає тільки сам проект, застосовуються в сучасних вітчизняних умовах тільки як виняток, а більшість банків віддає перевагу проектному фінансуванню з повним регресом.

На жаль, досить часто вітчизняні банки помилково називають деякі види своєї діяльності проектним фінансуванням. Таке має місце, коли, наприклад, вони надають певний спектр послуг клієнтам, пов'язаний з розробкою й здійсненням інноваційного проекту, надають позичальникові інноваційний кредит (під заставу устаткування, нерухомості, акцій; гарантії, поручительства та ін.), у ролі ініціатора проекту й позичальника виступає одна юридична особа, облік коштів ведеться на балансі позичальника. Як видно, при організації зазначених угод простежується ряд невідповідностей основним класичним канонам проектного фінансування, а саме:

1. Хоча банки й декларують свої наміри здійснювати повернення боргу з коштів, що утворюються в результаті реалізації проекту, не відволікаючи фінансові ресурси від інших видів діяльності компанії, більшість із них у реальності вимагають як забезпечення заставу основних засобів, акцій підприємств, поручительства клієнтів банку тощо.

2. Приймаючи рішення про участь у проектному фінансуванні, банки в обов'язковому порядку перевіряють можливість компанії обслуговувати кредитну заборгованість із поточної комерційної діяльності, не пов'язаної з реалізацією проекту, в той час як проектне фінансування передбачає орієнтацію тільки лише на грошовий потік проекту.

3. Більшість банків, приймаючи рішення про участь у проектному фінансуванні, виставляють фірмі-організатору умову, відповідно до якої реальні активи компанії повинні перевищувати вартість кредитованого проекту (зазвичай – не менш, ніж у два рази).

4. Ще одною відмінною рисою вітчизняного проектного фінансування інновацій є той факт, що, як правило, не засновується проектна компанія. З одного боку, виділення проекту в спеціальну компанію є юридичним механізмом економічного відокремлення проекту, одним з

інструментів поділу ризиків між його учасниками (в Україні необхідність у цьому інструменті відпадає через неготовність більшості банків приймати на себе ризики проекту, відокремлюючи їх від кредитоспроможності спонсорів). З іншого боку, причиною виділення проекту в окрему фірму звичайно є використання контрактної системи як основи розподілу ризиків. У вітчизняних умовах більшість банків прагнуть до спрощення контрактних схем, тому що складна структура контрактів з великою кількістю учасників в Україні довела свою низьку ефективність, і в окремих випадках замість зниження загального ризику проектного фінансування для банку може привести до його підвищення за рахунок додаткових правових ризиків.

Список літератури

1. Бурдюгов А. Порядок розрахунку коефіцієнту ризику та норми резервування банку при кредитуванні інвестиційних проектів / А. Бурдюгов // Вісник Національного банку України. – 2005. – №1. – С. 4–7.
2. Про затвердження змін до Положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків» : Постанова Правління Національного банку України від 19.03.2003 р. №119 // Офіційний вісник України. – 2003. – №15. – С. 670.
3. Ляхова О. Проектне фінансування як новий метод організації фінансування інвестиційних проектів / О. Ляхова // Вісник Національного банку України. – 2004. – №10. – С. 20-22.

Кобичева, О.С. Специфіка участі банківських установ в операціях проектного фінансування в Україні [Текст] / О.С. Кобичева // матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України»: зб. наукових праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2009.– Т.2. – С.16-19.